

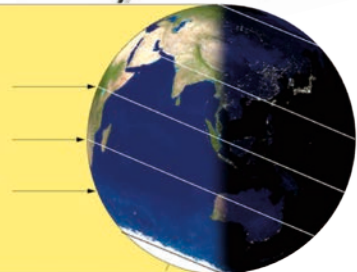
Poštšina plačana pri pošti 6101 Koper – Capodistria
TISKOVINA
NDP

SVETILNIK

/ Kulturni občasnik za mlade zanesenjake / Gledališče Koper / Pokrajinski muzej Koper /
Comunità Autogestita Costiera della Nazionalità Italiana Capodistria, Centro Italiano
"Carlo Combi" Capodistria / Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper / Pokrajinski arhiv Koper /
Otok, zavod za razvijanje filmske kulture, Izola / Pomorski muzej "Sergej Mašera" Piran /
Znanstveno-raziskovalno središče Koper
/ Letnik XVI / Številka 2 / December 2022 / Brezplačni izvod /

Veseli december je poln
simbolike. Ali vemo, kam
kaj spada in na kateri
datum?

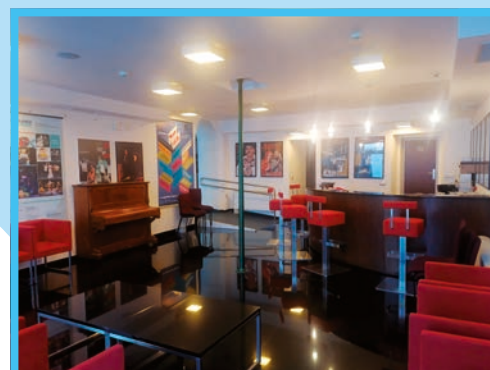
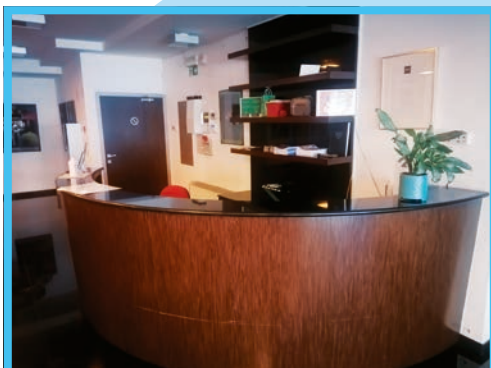
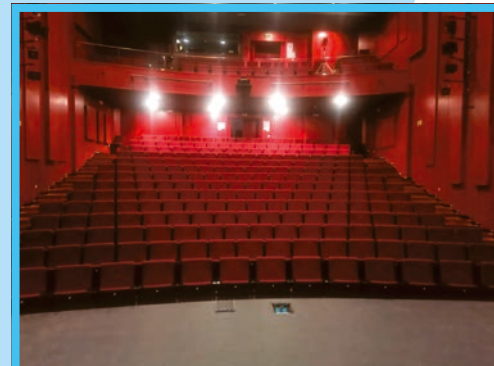
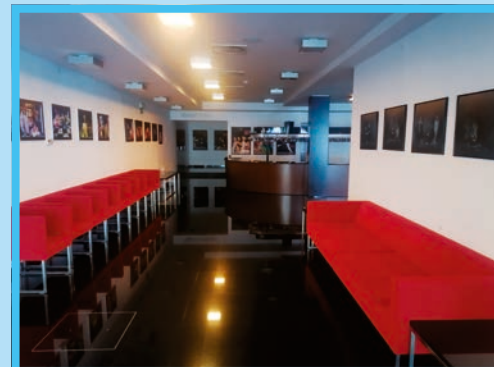
Sprehod po gledališki stavbi

Gledališka stavba je v očeh gledalcev podobna ledeni gori. Tisti mali del gore, ki gleda iz morja, v gledališču lahko primerjamo s **prostori, ki jih kot gledalec v gledališču vidim oz. obiščem**. A tisti velik del gore, ki je pod vodo, bi lahko primerjali s prostori v gledališču, ki jih kot **gledalec nikoli ne vidim**. Zato vas vabim na kratek sprehod po gledališki stavbi, v kateri domuje Gledališče Koper Teatro Capodistria.

Poglej in poveži

- Velika gledališka dvorana
- Mala gledališka dvorana
- Foaje
- Garderoba
- Družabni prostor
- Blagajna

V kroge vpiši **pravi vrstni red fotografij, po katerem se igralec prelevi v dramski lik in tak nastopi v gledališki predstavi.**

Poglejmo, kateri poklici v gledališču domujejo v katerih prostorih.

Poveži poklice v gledališču s fotografijami prostorov ter poleg poklicev opiši delo, ki ga ta poklic v gledališču opravlja. Npr. šivilja šiva in popravlja gledališke kostume.

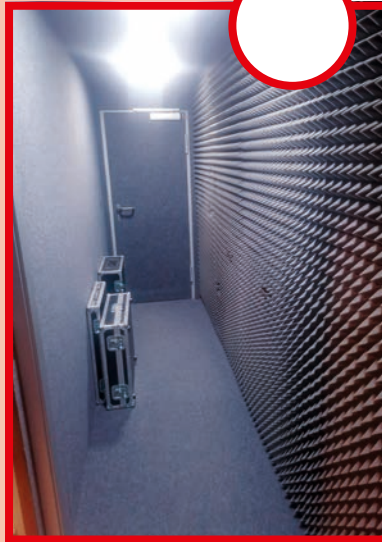
● Garderober / Garderoberka

● Masker / Maskerka

● Tonski tehnik / Tonska tehničarica

● Scenski delavec / Scenska delavka

Za konec pa še nalogi za vse tiste, ki radi vrtite svinčnik med prsti. Iz štirih ponujenih fotografij sestavi kratko dramsko zgodbo.

- ▶ **Prostori na fotografijah** predstavljajo **dogajalne prostore** v tvoji zgodbi. To pomeni, da se bo zgodba dogajala v štirih prostorih.
- ▶ Izberi **žanr** svoje dramske zgodbe (komedija, drama, tragedija ...).
- ▶ Določi **dramske vloge**.
- ▶ V katerem **prostoru** se začne zgodba? V tem prostoru nakaži **zaplet**.
- ▶ V katerem prostoru se bo **dogajal** zaplet? Ali se bo mogoče tukaj pojavil **novi dramski lik**? Ali je slednji povezan s prostorom ali je v njem naključno?
- ▶ V katerem prostoru se zgodi **vrh zapleta** in **preobrat**? Ali je v tem prostoru kaj takega, kar junakom pomaga **do vrha zapleta** ali **do preobrata** v zgodbi?
- ▶ V katerem prostoru se zgodi **razplet** in **konec** dramske zgodbe?
- ▶ Fotografije prostorov razvrsti po svojih željah oz. za potrebe svoje zgodbe.

Obilo domišljije!

* *Samanta*

Vesela bom vaših zgodb! **Pošljite jih na: Gledališče Koper, Verdijeva 3, 6000 Koper,** s pripisom »**Dramska zgodba, Svetilnik**«, do konca januarja.

Avtorji prvih treh zgodb prejmejo po eno vstopnico za gledališko predstavo.

Četrtošolci OŠ Antona Ukmarja so raziskovali muzej in njegove vsebine na delavnici Lov na zaklad ter si ustvarili s sličicami obogateni "vodnik" po muzeju.

Na septembrski sobotni družinski delavnici so otroci in starši s pomočjo igre, ugank in zabavnih nalog odkrivali skrite zaklade v palači Belgramoni Tacco.

Na jesenskih počitniških delavnicah smo se poigrali s tehniko tkanja in si stkali rožico. V sklopu praznovanja Mednarodnega leta stekla smo iz steklenega kozarca izdelali svojo muzejsko svetilko, po navdihu smo slikali na muzejske tlakovce, ki so nekdanj prekrivali tla v palači Belgramoni Tacco ter si ustvarili svoj muzejski spominček.

Otroci iz Vrtca Marezige so se na Gramscijevem trgu igrali tako, kot so se igrali nekoč. Spoznali so igre, kot so "am salam", "1, 2, 3 zvezda". Naredili so si žogico iz starih nogavic in z njo zbijali "birille", iz gumba pa so si naredili igračo jojo. 🎮

Muzejska jesen na fotografijah

Petošolci OŠ Antona Ukmarja so se ob pomoči animatork Marije in Vojke lotili kvačkanja, preizkusili so se tudi v tkanju ter previjanju predena in klobčičev.

1. in 2. razred OŠ Vincenzo e Diego de Castro Piran, enota Lucija in Sečovlje, je obiskal muzejski kovček. Skupaj smo odkrivali predmete v kovčku, se pogovarjali o življenju v preteklosti in spoznavali poslanstvo muzeja. Nato so otroci predstavili svoje stare predmete in pripravili razstavo.

Prvošolci OŠ Lucija in OŠ Dušana Bordona ter otroci iz Vrtca Semeдела so spoznavali staro meščansko kuhinjo in njene pripomočke, s pravljico *Kdo je napravil Vidku srajčico* smo se sprehodili po razstavi *Stkana preteklost*, spoznali postopke za izdelovanje oblačil ter se poigrali z oblačenjem lutk.

Koper - Capodistria 1500 Koper – središče istrskega polotoka

Koper je bil v svojem dolgem in burnem zgodovinskem razvoju pogosto »osrednje mesto«, glavno mesto oziroma upravno-politično, go-spodarsko in kulturno središče istrskega polotoka. Obdobje med letoma 932 in 1380 predstavlja eno najbolj prelomnih obdobij v starejši zgodovini Kopra, ki jo je zaznamovalo postopno širjenje beneškega vpliva na istrski polotok in izgubo samostojnosti.

Reši kviz in spoznal boš, katero ime za Koper se prvič omenja v dokumentih leta 1180.

1.) Mesto Koper je v svoji dolgi zgodovini zamenjalo več gospodarjev. Kdo je na začetku 13. stoletja zaradi političnih, strateških in ekonomskih razlogov Koper povzdignil med prva istrska mesta?

a) Grki | **b)** Rimljani | **c)** oglejski patriarhi

2.) Leta 932 sta Koper in Benetke podpisala pogodbo, s katero sta želela urediti trgovske in zavezniške odnose. V zameno, da bi lahko Koprčani varno potovali in

trgovali po beneškem ozemlju, se je koprsko meščanstvo zavezalo, da bodo beneškemu dožu vsako leto darovali:

a) 100 posod najboljšega vina | **b)** 100 računalnikov | **c)** 100 najlepših deklet

3.) Beneški položaj se je v Istri še bolj utrdil po bitki pri Savudriji maja leta 1177. »Beneški mir« je med drugim omogočil, da je na prošnjo beneškega doža papež Aleksander III. obnovil:

p) pristanišče | **r)** škofijo v Kopru | **s)** zvonik

4.) Leta 1182 si je Koper pridobil pomemben privilegij. Listina iz beneškega arhiva izrecno govori o tem, da:

a) se v Kopru ne sme prodajati soli | **b)** se ne sme voziti soli v noben drug kraj med Gradežem in Premanturo, temveč le v Koper | **c)** se lahko vino v Istri prodaja le v Kopru

5.) V Kopru so delovali številni samostani, npr. dominikanski, frančiškani minoriti, klarise, serviti, observanti, gregoriti, ki so postajali nosilci organiziranega mestnega

življenja ter razvoja šolstva, znanosti, kulture in umetnosti.

Ali to: **t)** drži | **u)** ne drži

6.) Iz reda frančiškanov minoritov je izšel znameniti teolog pater Monald. Prispevek njegovih nauk k evropskemu socialnemu razvoju je izjemno pomemben in aktualen še danes. Katere temeljne vrline je poudaril?

c) svobodo, enakost, mir in dialog | **č)** varnost, uspeh, dobiček in bogastvo | **d)** ponižnost, uboštvo, dobroto in učenost

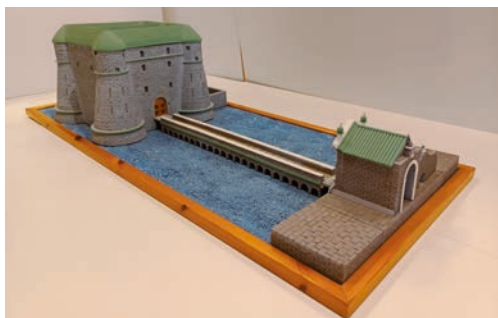
7.) Marino Morosini je bil:

h) kraljevi vitez | **i)** prvi kapitan koprskega komuna, ki je imel vojaške ter politične in sodne pristojnosti | **j)** prvi koprski škof

8.) Kdo je zasedel leta 1279 ozemlje Kopra, potem ko so okrog njega z morja in kopnega začeli stiskati obroč okrog mesta?

č) Rimljani | **d)** Trst | **e)** Benetke

9.) Koper je težko prenašal beneški monopol. Leta 1348 je v Kopru izbruhnil upor. Benetke so poslale močno ladjevje in kopno vojsko, začele z obleganjem in prisilile Koper v predajo. Ob vstopu beneških vojaških sil v mesto jim je mestno starešinstvo obljubilo večno pokorščino in jim simbolno izročilo: **p)** posodo soli | **r)** hlebec kruha | **s)** ključe mesta

10.) Na Pretorski palači v Kopru sta doprsna kipa podestata in kapitana Pietra Loredana in Nicolòja Donata. Ali to: **p)** drži | **r)** ne drži

11.) V »vojni Chioggia« leta 1380/81 je bilo v mestu Koper porušenih in požganih vrsto pomembnih zgradb in samostanov, ukradene so bile relikvije mestnega zaščitnika sv. Nazarija in sv. Aleksandra. Kdo je zlomil koprsko obrambo in opustošil mesto?

a) Genovežani | **b)** Turki | **c)** Avstrijci

Katero ime za Koper se prvič omenja leta 1180, boste spoznali, če boste črke pred pravnimi odgovori prepisali na spodnje črtice:

Rešitve:
1. c, 2. a, 3. r, 4. b, 5. t, 6. d,
7. i, 8. e, 9. s, 10. p, 11. a
De Capite Istriae

Napovednik dogodkov

■ Nova občasna razstava Pokrajinskega muzeja Koper Koper - Capodistria 1500

Muzejska galerija,
Kidričeva 23a,
Koper

Lepo vabljeni na ogled razstave *Koper - Capodistria 1500*, na kateri je predstavljeno eno najbolj prelomnih obdobje v starejši zgodovini Kopra, obdobje med letoma 932 in 1380. *

■ Okrasimo božično drevesce, kot so ga nekoč

Sobota, 17. december 2022, 10.00–12.00

Vabimo vas na **brezplačno družinsko delavnico**, na kateri bomo okrasili božično drevesce, kot so ga krasili v preteklosti, posejali božično žito ter izdelali papirnate jaslice. Na delavnici bomo v družbi naših dolgoletnih muzejskih prostovoljk in prostovoljcev odkrivali **šege in navade v adventnem času**.

Vabljeni otroci, starši in nonoti, da se nam pridružite in preživite prijeten dopoldan ob krašenju, ustvarjanju in obujanju spominov na praznovanja nekoč. *

Veloce e lento: mano nella mano verso il libro tattile

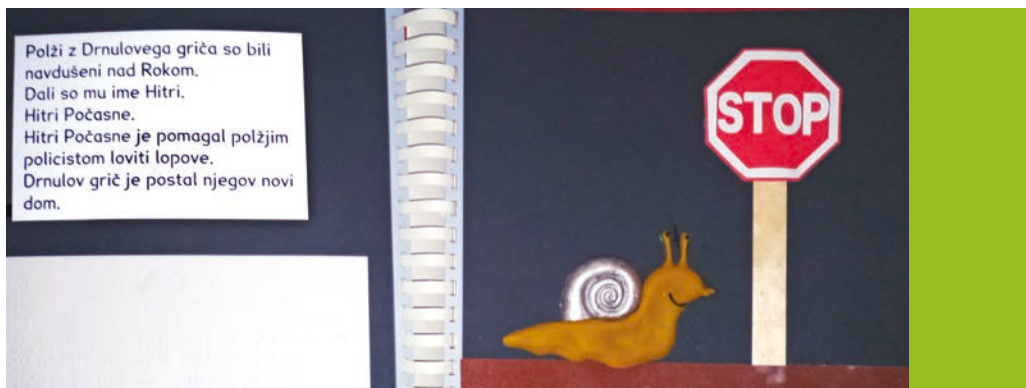
La Scuola elementare "Pier Paolo Vergerio il Vecchio" di Capodistria collabora al progetto **Giochi e materiali didattici per bambini ciechi e ipovedenti** per il quarto anno consecutivo.

Due sono i gruppi operanti in seno al progetto: uno **presso il carcere di Capodistria** (gruppo di detenuti) e uno **presso il nostro istituto**. L'iniziativa coinvolge circa 13 insegnanti; tutti i **giochi e libri tattili sono realizzati dagli insegnanti nel loro tempo libero** e vengono successivamente **regalati a diverse istituzioni** (Centro Iris di Lubiana, Centro

per la comunicazione, l'udito e la pronuncia di Portorose, CIRIUS di Vipacco).

Nel primo anno di attività sono stati creati oltre **140 giochi per bambini ciechi e ipovedenti** del Centro Iris di Lubiana, mentre nel 2020 ci si è dedicati ai **giochi matematici** realizzando un libro tattile con tiratura di 140 copie. Contemporaneamente sono stati prodotti anche più di **30 giochi per gli utenti del Cen-**

tro riabilitativo di Vipacco. Il materiale creativo è stato acquistato dalla Biblioteca "Srečko Vilhar" di Capodistria e dalla Scuola elementare "Pier Paolo Vergerio il Vecchio" di Capodistria.

Nel 2021 ci siamo cimentati nella trasposizione in **libro tattile** del racconto **Hitri Počasne**, nato dalla penna del famoso attore sloveno **Jernej Kuntner**. Ad oggi ne sono state **realizzate 30 copie**.

Quest'anno **ci siamo impegnati a costruire diversi giochi e materiali didattici** per il CVIU di Velenje, al quale **abbiamo consegnato in uso più di 70 giochi diversi**. Si aggiunge a ciò anche **l'adattamento dei giochi sudoku e**

scrabble per l'Associazione dei ciechi e degli ipovedenti di Lubiana.

Il 10 ottobre 2022 si è svolto presso il teatro di Capodistria **lo spettacolo** *Hitri Počasne* a cui hanno partecipato anche gli alunni della Scuola elementare "Pier Paolo Vergerio il Vecchio". L'evento si è svolto in collaborazione con la Biblioteca centrale "Srečko Vilhar" e il Centro per l'istruzione di Velenje. Alla manifestazione ha partecipato anche il noto attore e scrittore di libri per bambini Jernej Kuntner che, con Aksinja Kermauner,

ha contribuito al testo del libro tattile "*Veloce e lento*". Insieme, abbiamo organizzato uno **spettacolo memorabile**, con l'intervento di due cantautori straordinari, Rudi Bučar e Lean Kozlar - Luigi. Ina Sulič e Aksinja Kermauner, due esperte

nel campo dell'inserimento e dell'inclusione, hanno mostrato **quanto siano importanti i libri tattili, come vengono creati e come possono essere messi in scena**. Gli alunni della SE "Pier Paolo Vergerio il Vecchio" e gli ospiti del CVIU di Velenje hanno cantato, ballato e recitato rendendo lo spettacolo divertente e coinvolgente.

È nostro desiderio, in futuro, portare avanti il progetto, realizzando ulteriori copie del libro tattile *Hitri Počasne* e nuovi giochi didattici per il CVIU di Velenje. * **Ina Sulič**

Dnevi evropske kulturne dediščine 2022

Pravljčna trajnost

Knjižnice Koper in Oddelka za mlade bralce

Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper in Oddelka za mlade bralce sta ob Dnevu evropske kulturne dediščine priredila posebno **pravljčno urico o kulturni dediščini**. Dogodka 26. septembra 2022 so se udeležili predšolski otroci.

V letu 2022 je skupna tema držav, ki sodelujejo pri Dnevih evropske kulturne dediščine, **Trajnostna dediščina**. Evropskemu geslu so dodali še drug pomen, saj menijo, da lahko **s trajnostnimi dejanji pripomoremo k temu, da bo dediščina vztrajala tudi v prihodnosti**.

Oddelka za mlade bralce Knjižnice Koper ima prostore v **meščanski hiši iz 16. stoletja**. V lepo urejenih prostorih so našle dom **mladinske in otroške leposlovne in strokovne knjige**. Knjižničarji vemo, kako pomembna je kulturna dediščina okoli nas, zato si prizadevamo, da otrokom na vodenih

ogledih predstavimo tudi **kulturno dediščino Oddelka za mlade bralce**. Pri tem nam pomaga naša maskota, ki smo jo poimenovali Rovka Črkolovka.

Zgodovina oddelka

Oddelka za mlade bralce Knjižnice Koper je **v prostorih nekdanje Ljudske knjižnice v Verdijevi ulici v Kopru**.

28. novembra leta **1979** je bil ustanovljen **pionirski oddelka**. Pred tem datumom je pionirska knjižnica že delovala, vendar ne samostojno, temveč v okviru Ljudske knjižnice. V pionirski oddelka so prenesli tudi knjižnico iz Pionirskega doma.

Sedež Osrednje knjižnice Srečka Vilharja Koper je v palači Brutti iz leta 1714 na Trgu Brolo v Kopru. Ustanovljena je bila leta 1951 in je še danes največja javna knjižnica v slovenski Istri.

Rovka Črkolovka

Na Oddelku za mlade bralce imamo od oktobra 2015 novo sestanovalko. To je naša Rovka Črkolovka, ki k nam prihaja

iz naravnega rezervata Škocjanski zatok. Njeno znanstveno ime je **etruščanska rovka**. Je **najmanjši sesalec na svetu**, ki v dolžino skupaj z repom meri največ 4 cm, tehta pa le 1,8 g. Poimenovali smo jo Rovka Črkolovka, zaradi njene skrivnosti. Vsakič, ko rovka prebere knjigo ali poje kakšno črko, zraste za kak milimeter, in ker ji je med knjigami zelo všeč, je knjižnica postala njen novi dom. Tam je prebrala že skoraj vse knjige in **postala je prava velikanka.**

Otrokom smo na pravljичni urici predstavili še druge živali, ki živijo v Škocjanskem zatoku. Spregovorili smo tudi, kako pomembno je **ohranjanje naravne dediščine**, saj bomo le tako lahko živeli **v sožitju z naravo in kulturo.**

Glasbena soba

Glasbena soba tvori edinstveno in bogato **glasbeno zbirko**, v kateri so zbrane **različne glasbene zvrsti**; tako klasične kot popularne, predstavljene na številnih nosilcih in medijih. Namenjena je spoznavanju glasbe in uživanju v njej. Zbirko **notnega gradiva** sestavljajo učbeniki za glasbo ter partiture za klavir, harmoniko, violino, klarinet, zborovsko petje in Orffov instrumentarij.

Ali ste vedeli?

Na Oddelku za mlade bralce, na Verdijevi 2 v Kopru, vas bo poleg pestre izbire knjig pritegnila tudi skrivnostna glasbena soba. Zakaj skrivnostna? V njej se ne skrivajo le **slavnostni klavir** in **velika zbirka CD-jev**, ampak obiskovalcem knjižnice pade v oči tudi stena, za katero pa ljudje mislijo, da jo je načela vlaga.

Vam razkrijemo skrivnost? Stena vsekakor ni poškodovana, temveč je **poslikana s skrivnostno fresko**, ki najverjetneje sega v čas nastanka stavbe, in sicer v **16. stoletje** našega štetja.

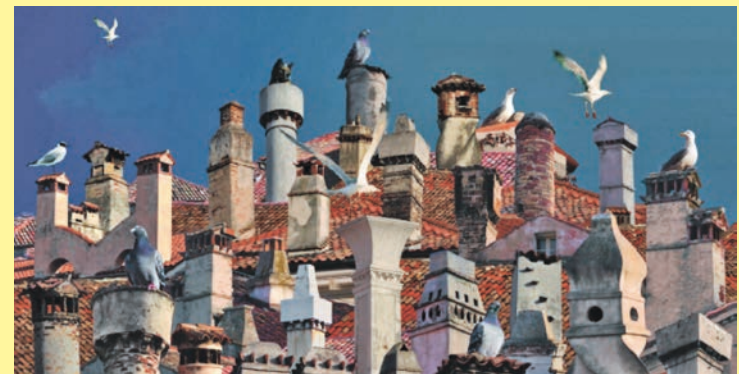

Koper, mesto dimnikov?

Otrokom smo **Pravljіčno trajnost** Knjižnice Koper in Oddelka za mlade bralce predstavili tudi **preko dimnikov**. Ob odkrivanju lepote in zanimivosti mestnega jedra Kopa ostanejo dimniki velikokrat spregledani. Po vzoru nekdanje Beneške republike se na koprskih strehah skriva pravo **arhitekturno bogastvo**. * **Tina Škrokov**

(<https://obalaplus.si/dragulji-znamenitosti-iz-pticje-perspektive/>)

Naloga: kateri od spodaj upodobljenih dimnikov krasi streho Knjižnice Koper, Oddelka za odrasle na Trgu Brolo 1 v Kopru?

Iz naročja Istre v naročje besede

Slikanica o Alojzu Kocjančiču, 1913–1991

V Pokrajinskem arhivu Koper in Osrednji knjižnici Srečka Vilharja Koper smo združili moči in izdali **slikanico** o našem **istrskem pesniku Alojzu Stanislavu Kocjančiču**. Besedilo za slikanico je pripravila Ines Cergol, ilustrirala jo je Vesna Benedetič.

Slikanica govori o otroških letih Alojza Kocjančiča, rojenega v Kubedu.

Mali Stanko je delil usodo vseh otrok, rojenih tik pred prvo svetovno vojno, strah, lakoto, trdo delo. Po domačih zdravilskih recepturah je postal zdrav kot *brumbola*. Tudi po vojni je počel vse, kar so počeli drugi otroci, pasel krave, rabutal fige, češnje, raziskoval po vasi ... Stanko je bil priden učenec in šel študirat za duhovnika. Že mlad je začel pisati pesmi in pri petnajstih letih objavil svoje prve verze.

Kako so malega Stanka zdravili? Kam je šel v šolo? Kako se je znašel v velikem svetu? V slikanici najdete odgovore.

Ko je Stanko odrasel, je že napisal veliko pesmi in izdal je nekaj pesniških zbirk. Iz malega Stanka je zrasel veliki istrski pesnik.

Njegova prva zbirka se imenuje Šavrinske pesmi.

Pisal je o svoji rojstni vasi tako ...

... In že sva v Kubedu; ta vas je znana: obzidje, stolp in grad se v te ozira s prepadne skale svetega Florjana.

Pisal je o mami Ani ...

Pod strmo skalo svetega Florjana kot meni mati, ti je zibka tekla in komaj si otroško krilce slekla tvoj delež cesta je, Šavrinka Ana.

Pisal je o Šavrinkah ...

Pokonci priletne in mlade Šavrinke, le bežen poljubček otroku, ki spi! In brž so Kapičke, Čelotke, Grdinke osliče si zgnale na konec vasi.

Slikanico lahko naročite v Pokrajinskem arhivu Koper. Predstavili pa so jo 1. decembra 2022 v Pretorski palači v Kopru.

* *Mag. Nada Čibej*

Kaj vem o Alojzu Kocjančiču

1. a) Kje je rojen Alojz Kocjančič?
 - b) Kako je bilo ime Alojzovi mami?
 - c) Kdo je Šavrinka?
 - č) Kaj je »brumbola«?
 - d) Kakšno delo je opravljal Alojz Kocjančič?
 - e) Kako še rečemo poeziji?
 - f) Katera je prva zbirka pesmi Alojza Kocjančiča?
2. **Koliko let bo leta 2023 minilo od rojstva Alojza Kocjančiča?** a) 100 b) 110 c) 120 č) 130

2. b.

Odgovori: 1. a) Kubed; b) Ana; c) ženska iz notranjosti Istre, ki je prodajala kmečke pridelke in izdelke največ v Trstu; č) plod črnega trna; d) duhovnik; e) pesništvo; f) Šavrinske pesmi.

Poišči svoj sanjski poklic

Filmski poklici – 1. del

Kaj sanjate, da boste postali, ko boste večji? Če so vaše želje postati superjunaki, čarovniki ali fantastična bitja, vam recepta za uresničitev, žal, ne moremo predati, ker o tem nimamo dovolj znanja. Če pa želite **ustvarjati svet**, v katerem so ta bitja doma, in v njihovih vlogah potovati po svoji domišljiji, pa imamo vrhunske predloge.

Tako namreč nastajajo filmi. Poigrati se je treba z vsemi kotički svoje domišljije in jih **sestaviti v mozaik posebnega jezika; filmskega jezika**. Filmska umetnost nastaja v razvejanem procesu. Za nastanek filma je potrebna velika ekipa sodelavcev, ki se imenuje **filmska ekipa**. Ti strokovnjaki imajo zelo **posebna zna-**

nja, za katera se na filmskih šolah izobražujejo več let. Nekateri izmed njih pa so samouki, kar pomeni, da brez pomoči učiteljev kar sami stalno brskajo za znanjem, ki jim pomaga ustvariti boljši film. Celotni proces ustvarjanja celovečernega filma traja več let, ustvarjanje kratkega filma pa je po navadi krajše.

Tokrat raziščimo, kateri so **raznoliki filmski poklici**, za katere ste verjetno že slišali, naslednjic pa se bomo posvetili tudi manj znanim poklicem.

■ **SCENARIST/-KA** je mojster/mojstrica ustvarjalnega pisanja. Najprej razišče izbrano temo, nato določi, kako se bodo liki pogovarjali, kje se bo zgodba odvijala in kako bo potekala, ter vse poveže v celoto, ki se imenuje scenarij.

■ **REŽISER/-KA** je oseba, ki sprejema ustvarjalne odločitve o celotni podobi filma, tudi tiste, ki vplivajo na to, kakšen bo končni scenarij, kje in kako se bo snemalo ter s katerimi igralci. Vpeta je v vse faze nastajanja filma in tesno sodeluje z vsemi člani ekipe. Ves čas mora imeti pred sabo vizijo končnega filma.

1 **Kateri svetovno znani režiser je na sliki? (Namig: film Jurski park)**

Odgovor:

■ **PRODUCENT/-KA** načrtuje, usklajuje in upravlja vse praktične vidike produkcije filma. To pomeni, da upravlja z denarjem, najema člane ekipe, načrtuje promocijo. Je kot motor, ki je skrit v avtu; brez njega/nje avto sploh ne bi deloval, kaj šele, da bi se kam pripeljali.

■ **IGRALEC/IGRALKA** iz lika v scenariju ustvari živo osebo pred kamero. O tem poklicu mislimo, da vemo največ, še posebej, ko občudujemo filmske zvezdnike. A kaj naredi dobrega igralca? Slavna igralka Jennifer Lawrence pravi: »Vedno sem proučevala ljudi in se navduševala nad njihovimi reakcijami ter čustvi. Mislim, da je to najboljši tečaj igre, kar jih lahko

Foto: Jakob Owens na Unsplash

Številna filmska ekipa na snemalni lokaciji

dobiš – opazovanje resničnih ljudi, poslušanje in proučevanje.«

2 Katera ameriška igralka je na fotografiji? (Namig: film Igre lakote)

Odgovor:

■ **DIREKTOR/-ICA FOTOGRAFIJE** je zadolžen/-na za vse odločitve v zvezi s kamero in osvetljava scen. Je kot vizualni/vizualna čarovnik/čarovnica, ki pričara vizualno vzdušje. Režiserjevo vizijo dvigne na novo raven z odločitvami, kako se premika kamera, kje stoji, kaj snema, kako so postavljene luči.

■ **MONTAŽER/-KA** začne svoje delo, ko je ves material že posnet. Na računalniku v montažnem programu prestavlja posnetke, reže, sestavlja posnete scene v zgodbo, uporablja posebne montažne metode, vse s ciljem, da na koncu nastane kar najbolj vrhunski paket za gledalca. *

3 Uganete, katera člana ekipe izmed naštetih poklicev sta na sliki?

Odgovor:

4 Na katerega člana filmske ekipe izmed naštetih poklicev čaka ta prazen stol?

Odgovor:

Namig za prvi korak na poti do sanj

Mnogo filmarjev namenja ogromno časa gledanju filmov, saj tako lahko ugotavljajo, kaj deluje in kaj ne, kakšen način pripovedi jim je blizu; na kup nalagajo svoje znanje, ki jim bo nekoč prišlo prav pri njihovem delu. Poskusite tudi vi. Že naslednji film glejte z bolj izostrenim očesom za podrobnosti, oglejte si čim več raznolikih filmov iz vsega sveta.

Na spletni strani <https://zdsfu.si/projekti/> si lahko ogledate tudi kratke predstavitvene filme, v katerih o svojih poklicih govorijo slovenski filmski ustvarjalci. Pripravila jih je Zveza društev slovenskih filmskih ustvarjalcev v sodelovanju z Akademijo za gledališče, radio, film in televizijo ter Filmskim studiem Viba film.

Foto: Jakob Owens na Unsplash 1

Odgovori:
1. Steven Spielberg; 2. Jennifer Lawrence; 3. Direktor fotografije stoji za kamero, režiser tik za njim; 4. Na montažerja

Sava in Jolanda

V Pomorskem muzeju smo v novembru gostili razstavo z naslovom **Ženske zgodbe: Mitske podobe in realnost skozi muzejske predmete**.

Razstava pripoveduje **12 ženskih zgodb** o materi, soprogi, kraljici, boginji, delavki, popotnici ... Nastala je v sodelovanju **devetih muzejev iz vse Slovenije**. Razstava že drugo leto gostuje po slovenskih muzejih, prihodnje leto pa potuje na Hrvaško.

Pomorski muzej na razstavi predstavlja **dve zgodbi: o dveh rimskih cesaricah in o prvih dveh slovenskih izšolanih pomorščakinjah**. Slednja je zgodba o dekletih, ki sta vstopili v moški svet pomorskega poklica, v katerem so bile ženske na ladjah celo prepovedane, saj naj bi nosile nesrečo in povzročale brodolome.

To sta bili **Sava Kaluža** in **Jolanda Gruden**. Bili sta moderni ženski svojega časa, ki sta utrjevali pot tudi drugim dekletom, ki jih je privlačil pomorski poklic. Prvi slovenski pomorščakinji sta se izšolali **na pomorski šoli v Piranu**, po končanem študiju sta se obe vkrcali na ladjo in **zapluli po svetovnih oceanih**.

Sava Kaluža se je rodila leta 1929 v Ilirski Bistrici, otroštvo in mladost je preživela v Postojni. Po končanem šolanju je plula na ladjah reškega pomorskega podjetja Jugolinija, nekaj časa na čolnih Obalne plovbe ter na ladji Bled Splošne plovbe Piran.

Jolanda Gruden se je rodila leta 1930 v Nabrežini in ravno tako po šolanju plula na ladjah pomorskega podjetja Jugolinija. Devetkrat je preplula Atlantski ocean in obiskala večino evropskih, sredozemskih in severnoameriških pristanišč.

Jolanda Gruden je bila tudi **prva dijakinja, ki je bila krščena na prvem pomorskem krstu leta 1947 v Žusterni**. Ta obred, ki ponazarja simbolični sprejem novih dijakov med prave pomorščake in pomorščakinje, pomorska šola ohranja še danes.

Pomorski krst Jolande Gruden leta 1947 v Žusterni. (Fotografijo hrani: Alida Mažer)

Njuni zanimivi življenjski zgodbi od rane mladosti, šolanja, zaposlitve, pa vse do upokojitve je **na razstavi in v knjigi** z naslovom **Sava in Jolanda** predstavila avtorica, muzejska svetnica **dr. Nadja Terčon**.

Na razstavi **Ženske zgodbe** sta razstavljeni njuni **pomorski knjižici**. Savi Kaluža so pomorsko knjižico izdali na Reki, Jolandi Gruden pa že v Piranu.

Pomorska knjižica je najpomembnejši pomorščakov dokument, je kot osebna izkaznica in posebno dokazilo o zaposlitvi na ladjah in jahtah. Vsak, ki se je želel zaposliti na trgovskih ladjah ali jahtah, je moral imeti pomorsko knjižico. V knjižici so bili navedeni tudi osebni podatki pomorščaka ali pomorščakinje in fizični opis. Tako je bila v knjižici zapisana barva las in oči, oblika obraza, nosu, ust ... * **Veronika**

ČAKOLE S TRABAKOLE

Sava in Jolanda na šolski ladji Viševica leta 1948.

(Fotografijo hrani: Tamara Kaluža Pocecco)

**OSEBNI PODATKI
DATI PERSONALI
LICNI OPIS**

Stas	<i>nirha</i>	Nos	
Stas		Nato	<i>florila</i>
Obraz	<i>ovrta</i>	Nos	
Facia		Usta	<i>purila</i>
Lice		Bocci	
Lasje	<i>kosnjavi</i>	Usta	
Capelli		Brki	
Kosa		Bafki	
Oči	<i>rujave</i>	Brkovi	
Occhi		Brada	
Oci		Barba	
		Brada	

**PREBIVALISCE
RESIDENZA
PREBIVALISTE**

Prebivališče *Wahberina 182*
 Abitazione *Wahberina*
 Prebivaliste *Wahberina*
 Krajevni ljudski odbor *Wahberina*
 Komitato Popolare locale *Wahberina*
 Mestni narodni odbor *Wahberina*
 Oblasni ali mestni ljudski odbor *Wahberina*
 Komitato Popolare Distr. o Locale *Wahberina*
 Spreži ili gradski narodni odbor *Wahberina*
 Država *S. T. U.*
 Država

POMORSKA KNJIŽICA
 Moja srečanja z morjem

Kaj pa bi pisalo v tvoji pomorski knjižici? Izpolni!

Pomorska knjižica

Priimek

Ime

Mesto in datum rojstva

Državljanstvo

Prebivališče

Osebn opis

Postava:

Nos:

Obraz:

Usta:

Lasje:

Brki:

Oči:

Brada:

**FEDERATIVA NARODNA REPUBLIKA JUGOSLAVIJA
REPUBLICQUE FEDERATIVE POPULAIRE DE YUGOSLAVIE**

Serie 1213 Br. knjižice No du Livre *712*

**POMORSKA KNJIŽICA
LIVRET PROFESSIONNEL MARITIME**

KALUŽA

Prezime - Prenom *Kaluža* *Sava*

ime i otovo ime - Nom et nom du père *Sava*

Miesto i datum rojstva - Lieu et date de naissance *M. Bistrica 14-V-1929*

Narodna republika - République Populaire de *Slovenija*

Narodnost - Nationalité *Slovenica*

Državljanstvo - Rattachement *J.N.A. - Jugoslavije*

Ima 64 stranic - Contient 64 pages.

**FEDERATIVA NARODNA REPUBLIKA JUGOSLAVIJA
REPUBLICQUE FEDERATIVE POPULAIRE DE YUGOSLAVIE**

Serie 1213 Br. knjižice No du Livre *712*

**POMORSKA KNJIŽICA
LIVRET PROFESSIONNEL MARITIME**

KALUŽA

Prezime - Prenom *Kaluža* *Sava*

ime i otovo ime - Nom et nom du père *Sava*

Miesto i datum rojstva - Lieu et date de naissance *M. Bistrica 14-V-1929*

Narodna republika - République Populaire de *Slovenija*

Narodnost - Nationalité *Slovenica*

Državljanstvo - Rattachement *J.N.A. - Jugoslavije*

Ima 64 stranic - Contient 64 pages.

Meditranski inštitut za okoljske študije ZRS Koper

Kako smo iskali orjaško mezopotamsko podgano

Poznaš usodo severnega belega nosoroga? Od nekoč številne in razširjene vrste sta preživeli le dve samici. Zadnji samec je poginil leta 2018. Čeprav v kenijskem rezervatu Ol Pejeta zadnji živeči nosoroginji dan in noč varujejo oboroženi čuvaji, je usoda vrste že zapečaten. Severni beli nosorog se je tako znašel na seznamu **680 vrst vretenčarjev, ki so izumrle v zadnjih 500 letih**. Nosorogi so med največjimi kopenskimi živalmi, zato njihova usoda priteguje veliko pozornost javnosti. Med vrstami, ki jim grozi izumrtje, pa so številne majhne, neznaatne in komaj znane. Eno takšnih smo iskali tudi mi: orjaško mezopotamsko podgano.

Prva dva primerka orjaške mezopotamske podgane so ujeli leta 1974 v Iraku, vrsto pa je opisal in poimenoval indijski zoolog Khajuria leta 1981. Žal je ločljivost objavljenih fotografij tako slaba, da si je težko ustvariti natančnejše mnenje o dejanskem videzu vrste. Preparirana primerka je Khajuria sicer shra-

Severni beli nosorog Ta samica je bila iz živalskega vrta vrnjena v naravo v upanju, da bo tako lažje dobila potomca. Žal se to ni zgodilo in umrla bo kot ena zadnjih svoje vrste.

nil v Prirodoslovnem muzeju Univerze v Bagdadu, vendar sta izginila v burnih dogodkih po ameriškem napadu na Irak leta 2003. Vrsta je tako postala še večja neznanka.

Življenjski prostor orjaške mezopotamske podgane so bila občasno poplavljeni močvirja Mezopotamije v medrečju Evfrata in Tigrisa v južnem Iraku. Prvotno so se raztezala na površini 15 do 20 tisoč km², torej skoraj toliko, kolikor meri Slovenija. V 90. letih prejšnjega stoletja jih je tedanja iraška oblast začela načrtno izsuševati, dokler se niso skrčila na 15 % prvotne površine. Mednarodna skupnost je leta 2003 začela spet vzpostavljati izgubljena močvirja, ki so se nato vsako naslednje leto povečala za novih 800 km². Močvirja so bila življenjski prostor dveh vrst vider in obe sta preživeli izsušitev. Orjaške mezopotamske podgane pa naravo-

Digitalna slika: Javier Lazaro, Creative Commons Attribution 4.0 International.

Barvna risba **orjaške mezopotamske podgane** *Nesokia bunnii*, ki temelji na muzejskih vzorcih v Prirodoslovnem muzeju Senckenberg.

slovci niso več opazili. Okoljski program Združenih narodov (UNEP) je že leta 2001 izrazil skrb, da je vrsta zaradi te okoljske katastrofe »skoraj zagotovo« izumrla.

Leta 2015 smo začeli podrobneje proučevati to skrivnostno podgano, o kateri že štiri desetletja nismo imeli novih podatkov. Prirodoslovni muzej Senckenberg v Frankfurtu k sreči hrani tri preparate te vrste, ki so bili ujeti med

Foto: Boris Kryštofek

Foto: Omar Al-Sheikhly

Orjaška mezopotamska podgana v muzeju (levo) in naravi (desno). Doslej so bili izmerjeni le 4 primerki orjaške mezopotamske podgane. Dolžina telesa in glave je 250–260 mm, telesna masa pa je znana samo za en primerek in znaša 519 g.

letoma 1974 in 1977. Natančno smo jih primerjali s sorodnimi vrstami podgan iz južne Azije. Orjaška mezopotamska podgana je izstopala pa svoji **velikosti** in sorazmerno **dolgemu repu**, še prav posebej pa po **barvi dlake**. Hitro smo ugotovili, da so njene upodobitve v strokovni literaturi napačne in zato zavajajoče.

Skrbno smo pregledali vse vire, v katerih bi lahko našli nove podatke. Čeprav nismo našli prav veliko, je iskanje vlilo upe, da vrsta še vedno živi. Januarja 2007 je namreč iraški naravoslovec Mukhtar Haba v močvirju našel zadnji del telesa neznane podgane, ki ga je fotografiral, posnetek pa objavil na spletu. Očitno je šlo za orjaško mezopotamsko podgano, vendar zaradi slabe kakovosti posnetka o tem nismo bili povsem prepričani. Leta 2020 smo v strokovni literaturi objavili vse, kar nam je uspelo zbrati o tej vrsti, tudi barvno upodobitev živali. Tako so naravoslovci, ki so delovali v močvirjih, natanko vedeli, kakšna je orjaška mezopotamska podgana v resnici. Objava je sprožila premike in naslednje leto so domine začela padati.

Na začetku maja 2021 je iraški naravoslovec Omar Al-Sheikhly dobil živo orjaško mezopotamsko podgano, ki so jo po naključju ujeli domačini. Najdba je doživela precejšen javni odmev. Omar je posnetke tudi objavil na družabnih omrežjih; nedolgo za tem je prejel ljubiteljski posnetek te podgane iz leta 2018. Avtor, ki je orjaško mezopotamsko podgano ujel v past, se ni mogel načuditi nenavadni barvi živali, zato je vse skupaj dokumentiral.

Tri leta kasneje (junija 2021) sta dva naravoslovca, eden iz Iraka, drugi iz ZDA, pri nočnem iskanju sesalcev v mezopotamskih močvirjih v soju svetilke približno 20 sekund opazovala dolgorepo podgano med vzpenjanjem iz vode na breg. Ker sta poznala leto poprej objavljeno ilustracijo, sta vedela, da gre za orjaško mezopotamsko podgano. Decembra istega leta je Omar Al-Sheikhly dobil nove fotografije orjaške mezopotamske podgane, ki se je ujela v past. Žival so po fotografiranju izpustili na prostost.

Presenečenj pa še ni bilo konec. Junija 2021 je pes ubil orjaško mezopotam-

sko podgano v provinci Kuzistan v jugozahodnem Iranu. Iranski naravoslovec Ahmad Mahmoudi je primerek shranil v Prirodoslovnem muzeju Univerze Urmia v severozahodnem Iranu.

Danes vemo, da **orjaška mezopotamska podgana ni izumrla**. Njen življenjski prostor so močvirja Mezopotamije v južnem Iraku in sosednjem Iranu. Površino primernega življenjskega okolja smo ocenili na približno 15.500 km², kar je za sesalca majhno območje razširjenosti. O življenju te vrste ne vemo skoraj ničesar, razen da je vodna žival. Preden bomo lahko ocenili njeno stanje ohranjenosti, bo treba v mezopotamskih močvirjih opraviti še veliko terenskega raziskovalnega dela.

Pri iskanju orjaške mezopotamske podgane smo se povezali naravoslovci iz Znanstveno-raziskovalnega središča Koper, prirodoslovnih muzejev v Ljubljani, Frankfurtu in Bonnu, univerz v Mariboru, Bagdadu in Urmiji ter Inštituta Max Planck, torej iz štirih držav: Iraka, Irana, Nemčije in Slovenije. Vse to zaradi podgane. *

- *Kaj si misliš o našem početju?*
- *Je bilo smiselno?*
- *Je prav, da preprečimo izumrtje živali, čeprav je »samo« podgana in nam morda na pogled sploh ni všeč?*

Prepariranje = umetnost ohranitve mrtve živali za vpogled (npr. lovske trofeje) ali namene študija.

Stanje ohranjenosti določene vrste = ocena, ki nam pove verjetnost, da bo vrsta v bližnji prihodnosti izumrla.

Pa še ena povezovanka.

Kdo je kdo in v kateri gledališki predstavi nastopa

Na fotografijah so igralci Gledališča Koper: **Luka Cimprič**, **Anja Drnovšek**, **Tjaša Hrovat**, **Rok Matek**, **Igor Štamulak**, **Mojca Partljič**, **Blaž Popovski**, **Mak Tepšič**

Pod fotografije zapiši imena in priimke igralcev ter posamezne igralce poveži z naslovi predstav, v katerih igrajo.

- 1500 lajkov
- Brundagrrrrrom!
- Butalci
- Ježeva hišica
- Kekec
- Lepo je biti Koprčan
- Mali medo
- Mali princ
- Obuti maček
- Živalske novice

Rešitve: 1 – Igor Štamulak: Mali medo, Živalske novice, 1500 lajkov, Butalci. 2 – Mojca Partljič: Kekec, Mali princ. 3 – Mak Tepšič: Butalci, 4 – Blaž Popovski: 1500 lajkov, 5 – Luka Cimprič: Mali medo, Lepo je biti Koprčan, Obuti maček, Mali princ, Kekec, Brunda-grrrrrom!, 6 – Tjaša Hrovat: Lepo je biti Koprčan, Brundagrrrrrom!, Kekec, 1500 lajkov, 7 – Rok Matek: Lepo je biti Koprčan, Ježeva hišica, 8 – Anja Drnovšek: Obuti maček, Butalci, Ježeva hišica, Kekec, Živalske novice, Obuti maček, Butalci, Ježeva hišica, Kekec.

Foto: Dean Gragunic, Studio d'Or

Gledališče
TeatroKoper
Capodistria

POKRAJINSKI MUZEJ KOPER
MUSEO REGIONALE DI CAPODISTRIA
KOPER REGIONAL MUSEUM

POMORSKI MUZEJ - MUSEO DEL MARE
"SERGEJ MAŠERA" PIRAN - PIRANO

MESTNA OBČINA KOPER
COMUNE CITTÀ DI CAPODISTRIA

Občina Isola
Comune di Isola

OBČINA PIRAN
COMUNE DI PIRANO

Občina Ankaran
Comune di Ancarano

Svetilnik / Kulturni občasn timer za mlade zanesenjake / Letnik XVI, številka 2 / Izdajajo: Gledališče Koper, za izdajateljico Katja Pegan; Pokrajinski muzej Koper, za izdajatelja Marko Bonin, v.d.; Comunità Autogestita Costiera della Nazionalità Italiana di Capodistria, za izdajatelja Alberto Scheriani; Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper, za izdajatelja Ivan Marković, v.d.; Pokrajinski arhiv Koper, za izdajateljico mag. Nada Čibej; Otok – zavod za razvijanje filmske kulture, za izdajateljico Lorena Pavlič; Pomorski muzej – Museo del mare "Sergej Mašera" Piran – Pirano, za izdajateljico Franco Juri; Znanstveno-raziskovalno središče Koper, za izdajateljico prof. dr. Rado Pišot / Uredniški odbor: Samanta Kobal (urednica; info@gledalisce-koper.si), Tjaša Miklavčič (tjasa.miklavcic@pokrajinski-muzej-koper.si), Roberta Vincoletto (info@centro-combi.eu), Tina Skrokov (tina.skrokov@kp.sik.si), Nada Čibej (nada.cibej@arhiv-koper.si), Lorena Pavlič (lorena.pavlic@isolacinema.org), Veronika Bjelica (veronika.bjelica@gmail.com), Alenka Obid (alenka.obid@zrs-kp.si) / Lektorica slovenskega jezika Alenka Juvan / ISSN C506-158X / Priprava slik in tisk Tiskarna Vek Koper / Naklada 2.750 / Koper, december 2022 /